23
(3511)
22. 11. 2019
Cena 0,40 €

НОВЕ ЖИТТЯ

DVOJTÝŽDENNÍK RUSÍNOV-UKRAJINCOV SR • ДВОТИЖНЕВИК РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР

Повернення картин Павла Лопати додому... до Канади

На мистецькі твори маляра Павла Лопати, зокрема сюрреалістично-символічні, я звернув увагу на початку 1980-их років. З нагоди виставки його картин, що тривала від 6-го до 13-го листопада 1982 року в майстерні самого митця в Торонто, я написав рецензію «Віч-на-віч з високим мистецтвом Павла Лопати» («Свобода», 30 грудня 1982 р.). Картини такого напрямку митець показав лише п'ять: «Душі України», «Терновий вінок України», «1933 рік», «Покровителька» та «Інспірація». Таких робіт сюрреалістично-символічного стилю митець намалював майже три десятки протягом наступних 20-ти років. Маючи таке досить поважне число мистецьких творів, ними продовжував брати участь у різних групових виставках, організованих членами організацій українських митців у Канаді. Були в нього і кілька персональних виставок, на котрі появлялися позитивні відгуки в українській пресі, передусім мистецтвознавців-подружжя Аріядни і Богдана Стебельських, Василя Глинчака з України та ряду інших.

Не зволікав і Микола Мушинка з Пряшева, написавши про П. Лопату обширну інформацію, згадуючи в ній про свій побут в Торонто та зустріч з митцем в його гостинній хаті, де мав можливість познайомитися з напрочуд дивовижними творами в його майстерні (див. журнал «Дружно вперед», ч. 2, 1991 р.). Того ж самого 1991 року П. Лопата реалізував свій задум, переславши до Львова вісімнадцять картин, які згодом експонувалися у залі Львівського Національного музею. У такій місцевій пресі, як «Ратуша», «За вільну Україну», «Культура і життя» появилися позитивні відгуки різних авторів на цю виставку. Юрко Бойко, завідувач відділу сучасного мистецтва Львівського Національного музею, у матеріалі «Майстер і символіка», повідомляв громадськість Львова про заплановану виставку митця з Канади Павла Лопати («Ратуша», 28-29 червня, 1991 р.), і між іншим, написав: «...Нехай ця львівська виставка стане кроком до повернення творчості Майстра на рідну Пряшівщину».

Такі його слова надихнули маляра організувати виставку своїх мистецьких творів у Свиднику, а саме у виставочному приміщенні Державного музею українсько-руської культури (так тоді називався СНМ – Музей української культури). На влаштування такої експозиції дав згоду директор Мирослав Сополига, який, до речі, 1994-го року, перебуваючи в Канаді, познайомився з митцем та його картинами і запропонував йому організувати виставку у Свиднику наступного року з нагоди 50-ліття від народження відомого маляра. Остаточне рішення він прийняв тому, що в Торонто, в галереї Канадсько-Української Мистецької Фундації (КУМФ) було ним організовано виставку, присвячену 50-річчю його народження. Напередодні виставки у Свиднику, призначеної на червень місяць для збагачення 41-го Свята культури русинів-українців, митець переслав туди 30 творів, до числа котрих було зараховано сім ним створених ікон. Був виданий каталог з кількома кольоровими репродукціями

(Продовження на 2 стор.)

▲ Так виглядала експозиція картин Павла Лопати в Калинові.

Вечір-спогад

Регіональна рада СРУСР в Пряшеві в рамках циклу «Наша дума – наша пісня» 8 листопада 2019 року провела літературно-художній вечір, присвячений 70-річчю з дня народження українського композитора і співака, поета, одного з основоположників української естрадної музики Володимира Івасюка (4.3.1949 – 24/27.4.1979). Володимир Івасюк – автор 107 пісень і 53 інструментальних творів. Хоч він прожив всього тридцять років, проте його пісні постійно звучать по всьому світу, вони дуже популярні, зокрема, такі як «Червона рута», «Я піду в далекі гори», «Водограй», «Лиш раз цвіте любов», «Два перстені» і ряд дальших.

▲ Володимир Івасюк.

Життя талановитого співака обірвалося за нез'ясованих обставин. Імовірно, йшлося про вбивство, здійснене за наказом найвищих радянських органів і реалізоване КДБ.

Спогадами про спілкування з акторами, з великою сім'єю львівських співаків, в оточені яких працював Володимир Івасюк, поділилася актриса Евеліна Гвать.

В ході програми звучали художнє слово і пісні Володимира Івасюка у виконанні Людмили Ражини (Свидник), Евеліни Гвать, Яни Адамишин, Івети Космач (Ряшів), Віктора Гащака (Пряшів). Зукооператор програми – Сергій Ковач, технічне забезпечення – Андрій Яцканин, сценарій і режія Віктора Гащака та Евеліни Гвать. Програму вела Єва Олеар.

▲ Поезію майстерно зачитала Людмила Ражина.

▲ Співає Віктор Гащак.

▲ Яна Адамишин та Івета Космач.

Програма вечора оживила постать невмирущого пісняра Володимира Івасюка, пісні якого постійно звучать у нас по радіо, на фестивалях і забавах, їх співають у родинному колі. Володимир Івасюк постійно живе його піснями.

-мі-

Місія фотографа: упіймати світло світу в плині років

8 листопада 2019 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві була відкрита чергова виставка. Йдеться про художні фотографії шести пряшівських фотографів з-поміж кілька десяток, які формували і формують художнє обличчя Пряшева і Східної Словаччини через фотооб'єктив у пресі, прес-агентствах, видавництвах і т.п.

▲ Антон Жижка.

Куратор виставки, один з авторів виставки фотографій, художній фотограф Ладислав Цупер під час відкриття представив окремих фотографів і їх творчість – Антона Жижку, Мілана Калявського, Владіміра Сабала, Ервіна Немети, Маріана Мігалчина. Кожен з них працював в кількох жанрах, що знайшло свій відбиток в створених ними портретах, натюрмортах, краєвидах, архітектурі, репортажній зйомці, побутовій та жанровій фотографії, інтер'єрній зйомці, макрозйомці чи в експериментальній фотографії, якій більше уваги останнім часом присвячує якраз Ладислав Цупер.

▲ Мілан Калявський.

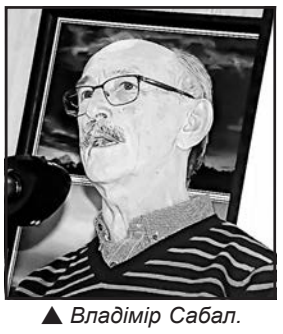

▲ Владімір Сабал.

Фотографи оцінили великі заслуги у розвитку фотографії у Словаччині свого попередника, видатного фотографа Карола Дівальда (2.11.1830, Банська Щавниця – 7.11.1897, Пряшів).

Культурно-національне життя нашого населення з-поміж присутніх фотографів чи не найбільше відтворене на фотографіях Антона Жижки, який на протязі довгих років задокументував діяльність професійних ансамблів українців Словаччини – колишнього Пряшівського українського національного театру (УНТ) та його складової частини – Піддуклянського українського народного ансамблю (ПУНА). Мілан Калявський пов'язав своє життя від 1965-го року з роботою в музеях. Маріан Мигалчин свою професію інженера архітектора пов'язав з фотографією, що вважає любительською справою. Владімір Сабал також вважає свою роботу з фотографією від 1967 року любительською, а життєвим обов'язком – упіймати в фотооб'єктиві світло світу в плині років. Ервін Немети запропонував глядачам побачити через фотооб'єктив його незвичне гобі – таємничий світ в підземеллі – в яскинях-печерах.

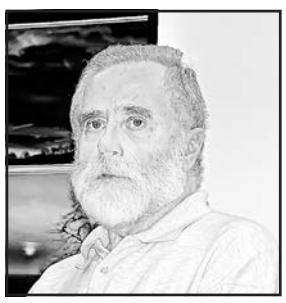

▲ Ервін Немети.

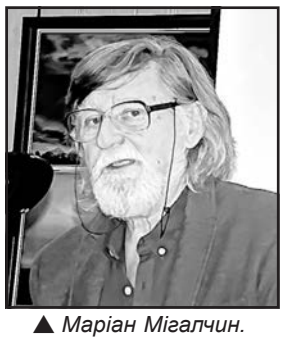

▲ Маріан Мігалчин.

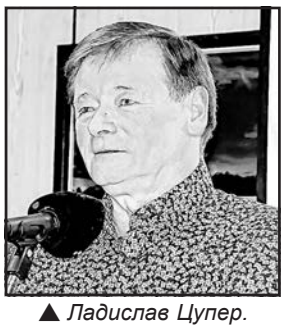

▲ Ладислав Цупер.

Виставка фотографій потриває до 2 грудня 2019 року.

-мі-

Фінансові пожертви

Радує, що читачі відгукнулися фінансовими пожертвами на заклик Пряшівської регіональної ради СРУСР.
На фонд газети «Нове життя» і діяльність СРУСР пожертвували:

Анна Дзубак, Хмельова – 10 €
Михайло Роман, Пряшів – 100 €
Евеліна Гвать, Іван Гвать, Ряшів – 50 €
Ян Параска, Пряшів – 20 €
особа, яка не бажає навести ім'я і прізвище – 50 €

Пожертви на газету, на діяльність Словацько-українського культурного та інформаційного центру та Союзу русинів-українців СР можна надсилати на такий рахунок:
VÚB Prešov, číslo účtu: SK95 0200 0000 0000 0223 4572

Редакція.

Повернення картин Павла Лопати додому... до Канади

(Закінчення з 1 стор.)

картин маляра з переднім словом Ладислава Пушкара.

Після неї здійснилося ще п'ять виставок: в Гуменному (Краєзнавчий музей, квітень 1986 р.), Меджилабірцях (Музей модерного мистецтва родини Варголів, травень 1986 р.), Празі (Градчанська галерея Йосифа Калоуска, листопад 1997 р.), Кошицях (Словацький технічний музей, липень 2000 р.) та в Бардієві (Виставочний зал, 2008 р.). На цьому місці не буде зайво згадати імена і прізвища організаторів згаданих виставок: Іван Лукач, Михайло Бицько і Наташа Грисенько, Лідія Райчинець і Світлана Калоусек, Левко Довгович і Євген Лабанич та Марія Ґмитер. Усі ці картини (20 творів) досить великих розмірів, зберігалися в запасному будинку ДМУРК у Свиднику зі згодою М. Сополиги.

Та настав час, щоб усі ці твори потрапили на постійне публічне місце для оглядин більшого числа любителів мистецтва. Думку П. Лопати, щоб їх помістити в одному з приміщень культурного дому в рідному Калинові підтримали М. Сополига та староста села Йосиф Коцан. Незабаром, у червні 2014 р., картини опинилися на відповідному місці. На жаль, Й. Коцанові через обрання нового старости села закінчити роботу над виставкою не вдалося. Але офіційна домовленість між митцем і попереднім старостою розглянув новообраний, який до великого скарбу поставився дуже ввічливо. Експозицію картин він відповідно підготував, вона існувала чотири роки, двері до неї були постійно відкриті. З нею знайомилася громадськість села та інші жителі на Лабірщині.

Пізніше, з обранням нового самоврядування в Калинові в 2018 році настали зміни. Самоуправа, мабуть, не знаючи вартість цих картин, вирішила позбутися цих мистецьких високо оцінених шедеврів, створених їхнім односельчанином. Автор картин, довідавшись про таке рішення, намагався переконати відповідних осіб та причетних до справи подальшого зберігання його олійної техніки образотворчих робіт у так званому «Музеї мистецтва Павла Лопати у с. Калинів», але його спроби закінчилися без успіхів. Після кількох місяців його листування з старостою Іваном Сиваком цього року, на його пропозицію, Павло Лопата був змушений погодитися на ліквідацію «музею» і прийняти таку постанову більшої частини голосуючих.

Таким чином, через старання самого митця та його дружини Марії, картини було опаковано у дві дерев'яні коробки з допомогою Йосифа Коцана й, нарешті, переслано на адресу митця до Канади. Кінцем серпня цього року завершилась майже 25-річна «подорож» картин Павла Лопати музеями і галереями у рідному краї. Картини були повернені в доброму стані, що порадувало Павла Лопату, його дружину і сина Петра.

Юрій ГАНАС,
Анкастер, Канада.

Презентація книжки Ю. Панька «Повний мішок правди»

Стало вже доброю традицією, що наші письменники презентують свої твори у Центрі української культури в Пряшеві. Так воно було і 14 листопада 2019 року, коли відбулась презентація поки що останньої книжки

▲ *Уривок повісті зачитала Евеліна Гвать.*

прозаїка Юліуса Панька (родом з Довгуні) «Повний мішок правди». Зібралася досить велика громада людей. Вже давно такої кількості учасників ми не бачили. Недивно, адже згадана книжка викликала значний інтерес. Лише журнал «Дукля» опублікував дві рецензії з пера М. Романа та В. Мацька з України. Книжка вийшла в Ужгороді минулого року і розрахована вона не лише на нашого читача, але й читача всієї України. Повість викликала в Україні теж схвальну критику.

Презентація, після привітання учасників головою Спілки українських письменників Словаччини Іваном Яцканиним, розпочалась читанням уривку з повісті «Повний мішок правди». Як зазвичай, майстерно це виконала відома всім нам артистка Евеліна Гвать, чим створила гарну творчу атмосферу. Аналіз повісті (він же її вважає новелою) зробив нетрадиційно, але дуже влучно, дотепно доц. д-р Ярослав Джоґаник (родом із села Куримка). Оцінив її художню майстерність, новаторство і вважає її збагаченням нашої літератури. На його думку, вона вимикається своєю позицією, художніми засобами і стилем від числа творів, які досі були написані про людей під Дуклею в період Другої світової війни та після неї. Вказав і на інші достоїнства цього твору і взагалі літературного внеску Ю. Панька у нашу літературу. Гадає, що повість дорівнює тому, що написала про цей край і його людей незабутня Єва Бісс.

Після його виступу розгорнулась досі небачена жива дискусія. Й. Шелепець, до речі, родом із села Ладомирова, позитивно оцінив повість, підкреслив, як вдало йому вдалося зобразити різних персонажів твору, артефакти тутешніх людей і тих, які приїжджали в села під Дуклю шукати артефакти війни, забуваючи часто на жертви, які принесли воюючі солдати і селяни краю.

М. Роман сказав, що він повірив тому, що написано у повісті, бо автор правдиво, без прикрас, піднесення чи меланхолії зобразив людей та зіставив погляд молодої людини – чеха (той приїхав шукати коріння свого прастрийка та разом з тим і військові артефакти), який не зазнав війни, на людей з-під Дуклі, погляд людини із іншого культурного, інтелектуального і ментального середовища з поглядами людей з-під Дуклі; як чех Зено поступово міняв свій погляд на війну на відміну від друга Їржі, на людей після кожного нового приїзду, бачив, як місцеві люди мінялися, росли економічно і культурно, але й як виникали бюрократи, кар'єристи чи навіть нові експлуататори. Він позитивно оцінив, що автор вдало побудував повість, що вдало закомпонував елементи пригодництва, сатири, сміху, дехто каже іронії, що вдало зумів поєднати події, що відбулись до війни, як присутність чехів-фінансів у цьому краї і їх вплив на культуру місцевого населення, закомпонувати різні екскурси у події Другої світової війни та навіть ще глибше, як давно-прадавно люди цього краю виїхали в Моравію і із Климчуків ставали Клімачеки, але й сучасні виїзди за роботою в Чехію, повернення додому колишніх оптантів та зміни, які тут відбулись в останні роки. Хоч не подав розгорнутих описів, але лише де-там натякнув згадані проблеми, все це разом дає правдиву картину про життя людей цього краю. Попросив автора, щоб не побоявся використовувати у мові місцевих персонажів мову даного краю, села, бо таким чином додають творові місцевий колорит, характер.

Цю останню думку підтримав і Павло Богдан. М. Роман поставив авторові та доповідачу питання, чи погоджуються з оцінкою, яку дав повісті автор з України В. Мацько, коли у «Дуклі», між іншим, написав, що згадана повість – це «... іронічно–дотепний витвір», бо він з тим не погоджується. Це викликало жваву дискусію, відповідали і пояснювали Ю. Панько, Я. Джоґаник, І. Яцканин та інші. Кожен по-своєму розуміє іронію, дотеп, сатиру і сам термін «витвір». І. Яцканин, між іншим, сказав, що перед письменниками стоять важливі теми, бо тема Першої чи Другої світової війни ще не вичерпана, що вимагають свого зображення і такі теми, як виїзди наших людей за робото в Чехію та інші країни світу та їх доля, дрітарство, оптація, колективізація тощо.

▲ *Під час презентації. На фото (зліва): Іван Яцканин, Юліус Панько, Ярослав Джоґаник.*

Довго такої творчої дискусії не було. Бесіда продовжувалась і під час пиття кави чи чаю.

Бажано, щоб і в майбутньому під час презентації книги велася така творча дискусія. Вона обов'язково збагатить присутніх і викличе інтерес, щоб книжку перечитати.

Презентація книжки і рецензії переконали нас, що повість «Повний мішок правди», справді, творчий успіх автора, що книжка заслуговує, щоб її люди прочитали, бо приносить багато фактів, емоцій, спогадів, повчить і викличе роздуми, словом, вона їх духовно збагатить.

Р. М.

Микола Штець

1 листопада 2019 року в Пряшеві помер педагог, мовознавець, громадсько-культурний діяч, проф. д-р Микола Штець, доктор філологічних наук.

Микола Штець народився 16 березня 1932 р. в Ґабурі, окр. Меджилабірці. Відвідував російську гімназію у Пряшеві (1943 – 1944) та в Гуменному (1945 – 1951), яку закінчив з відзнакою. Один рік учителював в Основній восьмирічній школі у рідному селі.

Вищу освіту здобував у Празі на Філологічному факультеті Карлового університету (1952 – 1953) та в Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка як чехословацький стипендіат, де в 1958 році здобув диплом філолога.

В січні 1956 р. одружився з студенткою університету українською громадянкою Людмилою Удовиченко. У грудні 1956 р. у родині Штецевих народилася донька Ірина.

В 1958 році став викладачем Філологічного факультету Вищої педагогічної школи в Пряшеві (згодом Пряшівського філософського факультету Університету П. Й. Шафарика в Кошицях), де викладав старослов'янську мову, загальне мовознавство, діалектологію та ряд історичних дисциплін українського мовознавства. Там же – завідуючий кафедрою української мови та літератури (1968 – 1981), заступник декана (1970 – 1978), декан (1976 – 1990). Кандидат наук (1964), д-р (1968), доц. (1970), проф. (1979), доктор наук (1996).

Микола Штець досліджував діалекти та літературну мову русинів-українців Пряшівщини і їх контакти з сусідніми мовами та діалектами. Окремо вийшли праці: «Чому, коли і як? Основні відомості з життя українців ЧССР» (Пряшів-1967, Київ-1992, співавт.), «Літературна мова українців Закарпаття і Східної Словаччини (після 1918 року) (1969), «Літературна мова українців Чехословаччини» (1978), «K otázke «rusínskeho» spisovného jazyka» (1992), «Rusíni či Ukrajinci» (1992), «Аналіз норм правопису т. зв. русинської мови» (1992, співавт.), «До сучасних проблем нашого культурно-національного життя» (1992, співавт.), «Українська мова в Словаччині» (Соціолінгвістичне та інтерлінгвістичне дослідження) (1996) та бл. 100 ін. статей і досліджень.

Микола Штець вивчав місце і значення церковнослов'янської мови в східних слов'ян, в Карпатах, на території Словаччини, в тому числі в українській етнічній смузі. Результатом цих його інтересів був ряд монографій, серед них «Úvod do staroslovienčiny a cirkevnej slovančiny» (1994), «Staroslovienčina a cirkevná slovančina» (1997), «Cirkevná slovančina» (2005), «Cirkevná slovančina v 21. storočí» (2006). Уклав у співпраці з колективом двотомний Церковнослов'янсько-словацький словник (перший том 2009 р., другий – 2012 р.).

Микола Штець був членом Міжнародної комісії мовних контактів та членом Орфографічної комісії Академії наук України та ін.

Авторитетний і визнаний в міжнародних колах мовознавець своїми роботами довів, що українці і русини – одна національна меншина і розділення її на два різні етноси наносить шкоду національному розвитку українців Словаччини.

Микола Штець працював в органах і організаціях КСУТу та СРУСРу, організував наукове життя українців Словаччини, був заступником голови Наукового товариства СРУСР.

Вічная йому пам'ять!

Редакція виражає глибоке співчуття дружині покійного Людмилі, дочці Ірині з родиною, близьким і друзям покійного.

-мі-

Марія Барна

11.11.2019 у Свиднику на 85-тому році життя відійшла у вічність МАРІЯ БАРНА, довгорічна членка СРУСР та організації антифашистів, жінка-декламаторка Клубу художнього слова, довгорічна учасниця конкурсу художнього читання «Струни серця ім. Ірини Невицької» та літературних програм, котрі проходили у Свиднику в СНМ – Музеї української культури та Піддуклянській бібліотеці.

Важко знайти слова втіхи, коли зупиняється серце, проте світлі спогади про великої доброти людину, яка чесно і гідно прожила своє життя, завжди будуть сильнішими за смерть. Любов до літератури, поезії глибоко лягла у її душу і це було її буттям. Наскільки дозволяло здоров'я, жила активним суспільно-культурним життям, брала участь у діяльності громадських організацій, мала свою громадянську позицію. Своєю веселою вдачею і мудрістю була прикладом християнської любові та відносин, які мають бути між людьми. Її руки та ласкаве слово були підтримкою всім. Людина з великої літери, яскрава, справжня.

Пам'ять про неї вічно житиме у наших серцях.

Висловлюємо свої щирі співчуття всім рідним і близьким померлої.

Вічная пам'ять!

РР СРУСР у Свиднику.

«Майдан. Як це було»

6 листопада на філософському факультеті Університету Коменського м. Братислава громадською організацією «Словацько-українська молодіжна асоціація» «СУРМА» за підтримки Посольства України в СР було проведено акцію «Майдан. Як це було».

У ній взяли участь: заступник декана філософського факультету Маріанна Сцапуова, завідувач кафедри східноєвропейських студій Любомир Матейко, студенти, співробітники Посольства.

Учасникам акції було продемонстровано документальний фільм режисера В. Тихого «Небо падає. Три місяці з життя Устима Голоднюка», озвучений словацькою мовою.

Фільм викликав неабиякий інтерес у словацьких студентів.

Після показу відбулася цікава дискусія.

Посольство України в СР.

«Доля, вткана до полотна»

У п'ятницю, 15 листопада цього року, в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбулась зустріч з майстром народної художньої творчості Галиною Ґрешлик на тему «Доля, вткана до полотна».

«Тканий виріб відображає наш настрій. Він свого роду щоденник почуттів», – такими словами розпочалась зустріч з Галиною Ґрешлик, яка більш ніж сорок років старається про те, щоб ремесло, яким вона займається, не пропало в небуття.

▲ *Зразки виробів.*

Зустріч проходила у формі запитань і відповідей. Присутні із задоволенням слухали розповідь про те, які були перші кроки, або що першим зацікавило її настільки, що пішла вчитись текстильній творчості у рідному місті Львові на Україні у Середню школу прикладного мистецтва Івана Труша.

Вона настільки полюбила це давнє ремесло, що вже від нього не відійшла. Вся віддалась кропіткій роботі на кроснах, а для відпочинку ще займалась рисунком. Розповідала про важливу роботу жінок, до ткання залучались і діти, вся сім'я, а чоловіки теж не стояли осторонь. Навпаки, їх завданням було намотувати нитки на дерев'яну рамову конструкцію так докладно, щоб нитки не переплітались під час ткання. Розповідь доповнювала проекція на полотні, де публіка мала можливість бачити найстарші види кросен, роботу біля них й інші картинки, відповідно до теми вечора.

Як відомо, на Словаччині були області, в котрих початком 20 ст. переважало ремісницьке виробництво полотна, а домашнє ткацтво полотна було розвинене мало. В східній частині Словаччини від половини 19 ст. до половини 20 ст. виникло більш ніж два десятки обласних і міських варіантів, зокрема, льняних, конопляних і бавовняних з узорами тканин. Існували області в Східній Словаччині, де жило домашнє ткацтво. В селах Ториски, Вишні і Нижні Репаші жінки виробляли зимушні хустки. В області між Ґелницею і Пряшевом ткали вовняні тканини з конопляною основою для спання і для накривання ліжка – т.зв. ложники.

В шариському регіоні навколо Пряшева і Сабинова виробляли тканини в полотняній і рипсовій формі переплетення, навколо Бардієва ткались кепрові скатертини. Застосовувались теж різних кольорів оздоби на полотнах.

Пані Галина сказала, що стосовно традиційного народного виробництва, тут не видно ніякої різниці між Словаччиною і Україною. Близька орнаментика і узори, однакові ремісницькі техніки, матеріал, подібна символіка. Ткацьке ремесло однакове всюди, бо вживаються ті самі матеріали – конопля, льон, кропива, звіряча шерсть. Відмінності можуть бути у кольоровості, орнаментиці, символіці, що виходить з конкретних народних, регіональних звичаїв, довгорічних традицій і т.п.

Між виставленими зразками різного виду ткацького ремесла, які присутні глядачі могли подивляти в залі, Галина Ґрешлик представила і декотрі премії, які їй були вручені в різних змаганнях, оглядах, презентаціях. У жовтні 2018 була успішною в Братиславі на 10 річнику змагання «Kruhy na vode». Тут змагалось кілька сотень учасників, а в категорії Б – (виробники) Галина зайняла 3-тє місце.

▲ *Галина Ґрешлик.*

Регулярно бере участь у міжнародному бієнале художньої льняної тканини «З кросна до Кросна» в польському місті Кросно. У 2010 році зайняла третє місце за роботу «Окрилена країна», а за той же твір одержала премію Фундації *Акапі.*

Найбільш її радує та найбільш цінує звання «майстер народної художньої творчості» в галузі ручного ткання на кроснах у квітні 2018 р. Як сама призналась, при всій скромності, ця робота вимагає багато зручності, терпеливості і відданості ремеслу.

Галина Ґрешлик працює і для Центру народної художньої творчості ÚĽUV в Кошицях, де веде ткацькі курси. На запитання, чи є зацікавлення цим ремеслом, вона з радістю констатувала, що є. Тут жінки, прийшовши зі своєї щоденної праці, приходять відреагуватись, відпочити. Сівши за кросна, тчуть власний світ. Розвивають власну фантазію. Приходять і діти, привчаються першим крокам, а з потіхою відходять і показують батькам і знайомим свої перші вироби.

Пані Галина ніколи не керувалась новими модними трендами, чи «вихватками» в якій-небудь творчості. Вона старанно ткала свої думки, свої проекти, своє бачення того, що задумала створити. Вкладала свою душу у свої вироби

Особливо жіноча частина публіки була щиро вдячна скромній жінці, художниці, творчій людині за її розповіді про таємничий світ тканини.

Музичні вступи про рушник, кольори та сорочку-вишиванку влучно до теми дарував всім присутнім Віктор Гащак.

Єва ОЛЕАР.

Степан Крушко закликає: «Не забуваймо!»

Це вже дев'ята книга Степана Крушка, в якій розповідає про дуже болючу проблему не лише для нього самого, бо сам відчув на власній шкурі страшні митарства переселенців в Україну 1946-1947 рр., про болючу проблему не лише русинів-українців Східної Словаччини, але й словаків та чехів, які повірили агітаторам – уповноваженим колишнього Радянського Союзу, як будуть жити вільно, багато і щасливо в Україні, на місцях волинських чехів, які повертаються до своєї прадавньої батьківщини – Чехії, коли добровільно поїдуть туди жити. Цю тему вже довгі роки з різних боків досліджують та написали різні статті і художні твори ще Павло Маскалик та Михайло Шміґель. Досі ми знали, що в Україну виїхало майже 12 тисяч русинів-українців переважно із Пряшівського краю (різні автори наводять різні цифри переселенців-оптантів), але С. Крушко наводить, що серед переселенців було ще й чимало словаків та чехів (із районів Хеб, Домажлице, Плзень, Хомутов, Соколов, Клатови, Прага, Градец Кралове, Пржеров, Тржебич, Яблонец, Ліберец, Брно, Гавлічков Брод тощо). Були це переважно бідні, безробітні, багатодітні родини, селяни, ремісники, робітники, студенти, але й хлопці, які дома залишили своїх батьків – в Словаччині або в Чехії. Вони їхали з надією, що одержать безплатно землю, хату, весь сільськогосподарський реманент, будуть по-своєму господарювати, що будуть жити вільно, багато і щасливо. Молоді люди знов гадали, що зможуть безплатно вчитись і здобувати освіту. Їх мрії і сни зразу після переходу державного кордону почали руйнуватись...

Про це розповідає Степан Крушко у новій книжці «Не забуваймо» (Пряшів, 2019, 211 с.). Написав він її словацькою мовою, щоб про страсну кальварію, яку їх батькам, дідам, доводилось зазнати і пережити, дізналася і сучасна молода генерація, яка вже не знає української мови. Для того він обрав і відповідну форму написання. Це своєрідні оповідання, оповіді, есе, документи, спогади самих переселенців, які повернулися додому у свою первісну батьківщину. Використав він не лише власний досвід, спогади оптантів, але й архіви Праги, України, Москви та інші офіційні документи колишньої Чехословацької Республіки та Радянського Союзу. Тому можна у повній мірі повірити його книзі. Це дійсні, невигадані факти, події, які насправді відбулись. Правда, не завжди навів імена і прізвища, бо цього не бажали дані люди. Читаємо сторінку за сторінкою, і нас бере жах, що все наші оптанти зазнали, як переживали той великий обман, брехню, коли їм радянські агітатори та їх тутешні помічники обіцяли «рай на землі», а вони опинились «у пеклі». Із одної біди перейшли у ще більшу біду. Україна в ті повоєнні роки війною була ще більше знищена, ніж наші села і містечка. Кожен оптант цей «рай» по-різному переживав. Більшість з них зразу хотіла повернутися додому. Вони не знали, що перетином державного кордону у Чорній-на-Тисі – Чоп втратили чехословацьке громадянство і зразу стали громадянами Радянського Союзу і з ними поводились як з громадянами СРСР. А поводились з ними часто, м'яко кажучи, негуманно. Одні їм закидали, чого вони приїхали і беруть від них землю, хати, які залишили волинські чехи, різні банди брали від них їжу, одяг, коней, худобу, яку привезли із собою, знов упівці (УПА), частіше відомі під назвою бандерівці, агітували їх у свої ряди, просили співпрацювати і допомагати їм. Функціонери, міліціонери села чи району замість того, щоб їм допомагати, часто вимагали від них різні хабарі, бо інакше не одержать масло, нафту, одяг, взуття, мило, сірники, голки, нитки, корм для худоби, вимагали купити державні облігації, платити податки кілька разів в рік тощо.

Розповідає, як оптанти поступово адаптувалися, працювали в різних заводах, вступали в колгосп, молоді люди женилися, виходили за між, але весь час жили думкою, що хочуть повернутись додому – в ЧСР. Писали різні заяви у Київ, Москву з

просьбою, щоб могли повернутись додому, організували різні петиції тощо. Організаторів цих петицій, зрозуміло, радянська влада покарала, ув'язнила. Автор наводить список засуджених, переслідуваних і безвісних (56 осіб), мертвих (13). висланих до Сибіру (9) (с.187-190).

Чимало оптантів без згоди, нелегально намагалось повернутись додому. Автор розповідає, як вони використовували різні способи і шляхи, як деякі пропали безвісти. Тих, що спіймали в прикордонній зоні чи на кордоні, або у них з'явились члени УПА, засудили. Як правило, від одного до двадцяти п'яти років у різні трудові табори – ґулаґи Сибіру чи Казахстану.

С. Крушко розповідає, як переселенці намагались дружно жити, взаємно морально підтримуватись, як намагалися дотримувати наші звичаї, обряди, свята, як будували храми, як організували самодіяльні гуртки, які пропагували наші пісні, мову. Все це у тяжкій ситуації їм нагадувало свою первісну батьківщину.

С. Крушко наводить статистичні дані. В 1946-1947 рр. із 262 сіл і міст ЧСР преселилось в Україну 8 556 осіб, переважно русинів-українців тодішнього Пряшівського краю, але переселялись і люди із Середньої та Західної Словаччини (11 сіл) і вище наведених чеських районів. Найбільше переселилось із району Бардіїв – 2265 осіб та із села Якуб'яни – 506 осіб. Серед переселених було і 12 студентів без закінчення повної середньої освіти. На іншому місці в книжці знаходимо інше число переселенців – 11 996 осіб.

Крім наших громадян, в ці роки із ЧСР в СРСР переселилось добровільно і недобровільно 7 519 росіян, 832 українців, 13 білорусів і 90 осіб іншої національності, які опинились в ЧСР після жовтневої революції 1917 року. С. Крушко наводить статистику, яка твердить, що переселенці вивезли в Україну 928 коней, 2 742 корови, 1 769 овець, 8 367 птиць, 1 538 возів, 10 705 центнерів зерна тощо, що дома залишили майно (поля, ліси, хати та інші будови) на суму 226 932 437 Кчс, що передали держорганам 3 839 930. 30 Кчс, що із всіх студентів оптантів в СРСР закінчило вищу освіту лише двоє – Іван Уяз та Йосиф Марусин.

Незважаючи на деякі неточності і місцями кострубатий стиль, книжка читається добре, подає багато нових фактів і може стати доброю пам'яткою для дальших поколінь. Рекомендую її прочитати і тим, яких проблема переселення – оптації чи реоптації безпосередньо не торкається.

Гадаю, що Степан Крушко має правду, коли закликає всіх нас, щоб ми не забували тих кривд, які було заподіяно нашим родакам оптацією.

Михайло РОМАН.

Здаля видніше

Мілан Зелінка *(на фото) – прозаїк, поет, есеїст. Народився* 22 березня 1942 року в *Іґрамі (Західна Словаччина), тепер мешкає в Гуменному.*

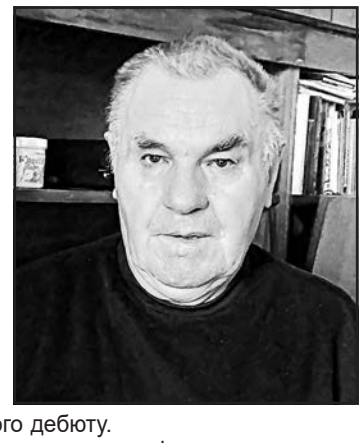

З кінця 60-х років свої твори друкував у словацьких літературних журналах. Своєю першою книжкою «Дихання» (1972) продовжив експериментаторські імпульси словацької прози 60-х років. Збірка оповідань «Спрагле серце» (1974) є ніби продовженням його книжкового дебюту.

Центром його наративного зацікавлення стає західнословацький регіон (село Маков). До таких же прозових творів належать наступні видання – «Голубий ранок» (1978), «Квіти як дрібний сніг» (1982), «Механіки» (1983), «З Гавранового двору» (1988). У повісті «Країна» (1992) повертається до своїх прозових початків. У 2005 році написав збірку оповідань «Пригоди з Карпат». Книга «Тітка Анула» (2007) – своєрідна мозаїка прозаїчних мініатюрі, які разом творять історію однієї родини у Західній Словаччині. Найновіші збірки його малої прози: «Цей незбагненний світ» (2009), «Близька далечінь» (2018).

Його оповідання виходили й українською мовою – в антологіях, але і в літературних журналах «Дукля», «Кур'єр Кривбасу».

Нещодавно вийшла його збірка есе «На краю культури, на краю життя». Цікаво, як цей словацький письменник сприймає поезію Шевченка, українську мову. Це «лекція» для багатьох словаків, але і для багатьох «наших».

Нижче друкуємо його есе – «Стимульована зустріч».

(яф)

Мілан ЗЕЛІНКА

Стимульована зустріч

На сторінках «Літературного тижневика» (Literárny týždenník») явно бракує місця для особистого освідчення. Преса у сьогоднішньому модерному світі безбожно дорога річ, ціни книг незабаром будуть такі високі, ніби їх уручну переписували середньовічні ченці. Це мене дратує, усвідомлюючи собі їхню малодоступність для рядового читача. Тим більше мене порадувала особиста зустріч з поезією Тараса Григоровича Шевченка в оригіналі. Дійшло до того восени 1998 року завдяки спритності письменника і перекладача Івана Яцканина.

Крім того, що я власною душею міг переконатися, що поезію Шевченка можна прочитати в оригіналі, оскільки і посередньо освічена людина, яка хоча б трохи вчила російську, зрозуміє більшість його поетичних образів. Я переконався, що він нам близький своїм баладним романтизмом, усім своїм єством (аж ніяк не дешевим) захищав людину, якій кривдять. Його «Катерина» незбутня, його думи чарують, залишаються не у тимчасовій, але тривалій пам'яті.

Поезія Шевченка мене переконала, що українська мова чарівна і цікава та ще, що Шевченко з роду великих поетів.

Це моє твердження може багатьом здаватися носінням дров у ліс, правда, якби у нас не існували пересуди з минулого, які нам, як нагромаджені скелі, перешкоджають на шляху до справжнього, об'єктивного пізнання культурної специфіки українського народу.

Переклав (ія)

Календар

1.12.1989 р. – помер у с. Бзяне педагог, культурно-освітній працівник Йосиф Семанчо (30). Народився 29.2.1932 р. в Нижній Ядловій Свидницького округу.

2.12.1919 р. – народився словацький письменник Рудольф Яшик (100). Помер 30.7.1960 р.

3.12.1934 р. – прозвучала перша передача «Радіослужби для Підкарпатської Русі», яка була адресована русинам-українцям Закарпаття і Пряшівщини (85).

4.12.1879 р. – народився в Ублі Снинського округу пряшівський єпископ мадяронської орієнтації Степан Новак (140). Помер 1932 р. в Будапешті.

4.12.1914 р. – народився в Дубовій Свидницького округу педагог, довгорічний директор Пряшівської середньої педагогічної школи, громадський діяч Йосиф Сопко (105). Помер 6.6.2000 р.

6.12.1894 р. – народився у Великому Буківці Стропківського округу церковний діяч, письменник, публіцист Андрій Шлепецький (125). Помер в США 31.10.1976 р.

7.12.1909 р. – народився в Пряшеві поет, науковець, церковний діяч Степан Сабол (Зореслав) (110). Помер 19.2.2003 р. в США.

9.12.1784 р. – помер український громадський діяч, письменник, поліглот-лексикограф Григорій Полетика, який, за твердженням декотрих дослідників, разом з сином є автором «Історії Русів» (235). Народився 1725 року.

10.12.1929 р. – народився в Чертіжному Меджилабірського округу лікар, педагог Микола Филип (90). Помер 1.11.1990 р.

10.12.1919 р. – народився в Беняківцях Свидницького округу педагог, збирач народної творчості Андрій Дулеба (100). Помер 11.1.2009 р.

10.12.1929 р. – народився чеський історик, дослідник історичного минулого українського народу Володимир Гостічка (90). Помер 2006 р.

13.12.1849 р. – помер у Хусті письменник, філософ Василь Довгович (Довганич) (170). Народився 1783 р.

13.12.1934 р. – народився в Гералтові Пряшівського округу педагог, колишній завідуючий кабінетом української мови Крайового педагогічного інституту (Методичного центру) в Пряшеві Олексій Лазорик (85). Помер 7.7.2015 р. в Пряшеві.

14.12.1654 р. – народився гетьман України Данило Апостол (365). Помер 29.1.1734 року.

14.12.1854 р. – народився в Белжі Кошицького округу церковний та культурно-освітній діяч, один із засновників українського товариства «Просвіта» Еммануїл Бігарій (165). Помер 4.10.1934 р. в Пряшеві.

14.12.1934 р. – приречений радянськими властями до смертної кари український поет, прозаїк Олекса Влизько (85). Народився 17.2.1908 р.

14.12.1934 р. – народився в Обаві на Мукачівщині поет, автор ліричних, сатиричних і гумористичних віршів Василь Кохан (85). Помер 07. 10. 2004 р. в Ужгороді.

15.12.1889 р. – народився на Катеринославщині в Україні художник Павло Громницький (130). П. Громницький організував в 1925 році персональну виставку у Парижі, після котрої був запрошений королем Норвегії працювати в країну фйордів, де створив сотні пейзажів. Помер 28.8.1977 р. в Празі.

15.12.1934 р. – розстріляний радянськими властями в Києві український письменник Григорій Косинка (80). Народився 29.11.1899 р. в с. Щербанівці на Київщині.

17.12.1984 р. – помер в Михалівцях громадсько-політичний діяч, голова підготовчого комітету КСУТ Степан Штенько (35). Народився 1.5.1916 р. в Габурі Меджилабірського округу.

18.12.1904 р. – помер священик, один з перших професорів Пряшівської греко-католицької півце-учительської препарандії Юлій Зубрицький (115). Народився 15.8.1873 р. в Брусниці Стропківського округу.

18.12.1984 р. – помер хореограф, педагог, режисер та хореограф першої прем'єри Піддуклянського українського народного ансамблю (ПУНА) в Пряшеві Володимир Лібовицький (35). Народився 10.11.1906 р.

18.12.1994 р. – помер педагог, культурно-освітній діяч Степан Біттнер (25). Народився 30.4.1913 р. у Камйонці Старолюбовнянського округу.

19.12.1809 р. – помер церковний та культурний діяч, публіцист, просвітитель, мукачівський єпископ Андрій Бачинський (210). Народився 14.11.1732 р. в Бенятині Собранецького округу.

19.12. 1884 р. – народився колишній Президент ЧСР Антонін Запотоцький (135). Помер 13.11.1957 р.

20.12.1699 р. – цар Петро I реорганізував календар, відтоді й в Україні Новий рік починається не 1 вересня, а 1 січня (320).

24.12.1934 р. – народився у Біловежі Бардіївського округу педагог, громадський діяч Андрій Баленчин (85).

26.12.1889 р. – помер український поет, фольклорист, етнограф Левко Боровиковський (130). Народився 22.2.1806 р.

27.12.1674 р. – у Києво-Печерській друкарні вийшов перший короткий нарис історії України – «Синопсис» (повна назва *Синопсис Київський або коротке зібрання з різних літописців*) (345).

27.12.1904 р. – народився словацький поет Ладіслав Новомеський (115). Помер 4.9.1976 р.

28.12.1914 р. – помер в Будапешті скульптор Едмунд Самовольський (105). Його скульптури є в Парижі, Венеції, Будапешті. Єдина скульптура, яка збереглася на Закарпатті, це скульптура Ґабора Дойко в Ужгороді біля хімічного факультету. Народився 26.12.1878 р. у Великому Березному на Закарпатті.

29.12.1924 р. – народився в Стащинській Розтоці Снинського округу громадський діяч, колишній перший секретар ЦК КСУТ Михайло Данко (95). Помер 6.8.1979 р. в Пряшеві.

30.12.1264 р. – помер Данило Галицький, князь Галицько-Волинської землі (755). Народився 1201 р.

30.12.1874 р. – народився словацький письменник, поет Янко Єсенський (145). Помер 27.12.1945 р.

30.12.1939 р. – помер в США громадсько-політичний та церковний діяч, чоловік письменниці Ірини Невицької Омелян Невицький (80). Народився 20.6.1878 р. у Шеметківцях Свидницького округу.

Вийшов друком 3-й випуск «Мандрівника»

Вийшов друком 3-й випуск ілюстрованого 60-сторінкового міжнародного незалежного чесько-українського літературного часопису «Мандрівник», видавцем якого є Товариство «Опір Західної України» в Празі (Чеська Республіка).

В 3-му випуску «Мандрівника» опубліковані вірші молодих і талановитих письменників Юрія Матевощука (м. Ланівці, Тернопільська обл.) та Лілії Стасюк (м. Хмельницький) й вірші авторів-дописувачів «Мандрівника» Юлії Драгун (с. Новоселиця, Тячівський р-н, Закарпатська обл.) та Олега Павліва (м. Прага, Чехія).

Також на чеській мові головним редактором «Мандрівника» Олегом Павлівом підготовлене інтерв'ю з громадянином Чеської Республіки і учасником «Празької весни» 1968-го року Іваном Лаубе (спільно з унікальними фотоґрафіями подій «Празької весни» 1968-го року із фондів та колекцій Архіву Івана Лаубе) і стаття про проведення в Чеській Республіці в штаб-квартирі Товариства «Опір Західної України» в Празі (Чеська Республіка) виставки «Боністика Української Народної Республіки 1917-1921 років із фондів та колекцій Архіву Мґр. Олега Павліва ім. Проф. Володимира Кубійовича», приуроченої 28-й річниці Відновлення Незалежності України.

▲ *Олег Павлів.*

В 3-му випуску «Мандрівника» надруковані рецензії на нові книги, що вийшли друком у 2019-му році, й постійні рубрики, як, наприклад, рубрика «Фотопутівник», котра знайомить з пам'ятниками та пам'ятними знаками української діаспори в Чеській Республіці.

Редакція «Мандрівника».

Католицька церква зміцнила свої позиції

Частина аналітиків схвалений 16 жовтня 2019 року словацьким парламентом закон про фінансову підтримку церков та релігійних товариств оцінює як такий, що зміцнює її позиції як найбагатшої. Натомість послабляє позиції інших церков. Новий спосіб фінансування враховує також кількість віруючих.

Новий закон знайшов підтримку у 115 депутатів, 25 утрималися, один депутат був проти.

Якщо кількість віруючих зміниться на більш ніж на 10% порівняно з останнім переписом населення, внесок держави для тої чи іншої церкви регулюється на третину процентної зміни вірян тієї церкви.

«Нова модель базується на принципах справедливості, прозорості, солідарності, незалежності церков та поваги до економічних можливостей держави. Водночас, вона є необхідною умовою виконання зобов'язань, що випливають із договору між Словацькою Республікою та Святим Престолом», – недавно заявив державний секретар Міністерства культури СР Іван Сечик.

Глава Конференції єпископів Словаччини Монс. Станіслав Зволенський привітав схвалення закону про фінансову підтримку держави і сказав: «Якщо цей закон набуде чинності, то вдасться змінити законодавство, яке було встановлене при комуністичному режимі з метою отримати контроль над церквами».

«Ухвалений закон поважає та враховує сучасні обставини їхньої роботи в суспільстві», – сказав він.

У Словацькій Республіці зареєстровано 18 церков і релігійних общин. Стан віруючих за даними перепису населення Словацької Республіки 2011 року:

Римо-католицька церква	3 347 277
Греко-католицька церква	206 871
Православна церква	49 133
Євангельська церква авгсбургського сповідання	316 250
Реформована християнська церква	98 797
Євангельська методистська церква	10 328
Апостольська церква	5 831
Старокатолицька церква	1 687
Братська єдність баптистів	3 486
Церква чехословацька гуситська	1 782
Церква адвентистів сьомого дня	2 915
Церква братська	3 396
Християнські общини	7 720
Центральний союз єврейських релігійних общин	1 999
Релігійна община Свідків Єгови	17 222
Новоапостольська церква	166
Громада бахаїв	1 065
Церква Ісуса Христа Святих останніх днів	972
Без віросповідання	725 362
Інші	23 340
Невстановлені	571 437
Разом:	**5 397 036**

-мі-

Гумор

Ангел до новоприбулого в раю:

– Ви на небі, але будете мати лише суху їжу, бо готувати для одного нам невигідно.

* * *

Справжній чоловік ніколи не підніме на жінку руки, тому що у справжнього чоловіка на жінку піднімається зовсім не рука!

* * *

Випадково побачила, як мій цілувався з іншою. Підійшла ззаду і тихо прошепотіла на вухо: «Царство тобі небесне, коханий».

* * *

Хлопець знайомиться з дівчиною в Інтернеті.

– Опиши себе.

– Блондинка.

– Ясно ... А очі?

– Є.

Творча різдвяна зустріч жінок

15.11.2019 р. відбулася традиційнв творча різдвяна зустріч жінок в культурному центрі міської частини Тягановце в Кошицях, яку підготували її керівництво та Асоціація жінок Словаччини (АЖС) – кощицький клуб. Для присутніх були проведені майстер-класи з виготовлення різдвяних декорацій та вітальних листівок – Ярмила Репчикова – голова (АЖС) – кошицький клуб, з валяння різдвяних прикрас на ялинку – Ірина Мацко та з оздоблення медових пряників. В роботі майстер-класів активну участь взяли і староста Мілош Ігнат та керівник апарату Беата Земкова. Творча зустріч пройшла в теплій, святковій атмосфері. Всі присутні власноруч виробили чудові подарунки для своїх рідних і друзів на найкраще свято в році Різдво Христове!

ім.

NOVE ŽYTŤA
KULT MINOR
Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 69. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 €. Štvrťročné predplatné 2,60 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlače. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o.. Krupinská 4, P. O.Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ
Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 69. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.